

De Nieuwtestamentische Sabbat

*Leerrede over Zondag 38 van de
Heidelbergse Catechismus
door Ds. Eliëzer Kropveld*

Uitgave van de Nederlandse Vereniging tot bevordering
van de Zondagsrust en de Zondagsheiliging te Rhenen.

De Nieuwtestamentische Sabbat

Leerrede over Zondag 38 van de Heidelbergse Catechismus
door Ds. Eliëzer Kropveld

Eerder uitgegeven door:

W. KIRCHNER

Amsterdam

1899

Nederlandse Vereniging tot bevordering van de
ZONDAGSRUST en de **ZONDAGSHEILIGING**
gevestigd te Rhenen

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Ten geleide

Het hiervolgende is een predicatie van wijlen ds. Eliëzer Kropveld (Geboren 1840); een tot het christendom bekeerde Jood die later predikant werd. Hij studeerde in Kampen. Zijn 'Litterarisch Examen' deed hij in 1868 aan de Theologische School der Christelijk Afgescheidene Gereformeerde Kerk in Nederland. Zijn eindexamen was in 1870 aan de Theologische School der Christelijk Gereformeerde Kerk in Nederland. Hij ontving daarop direct een aantal beroepen en nam dat van Veldhausen (Grafschaft Bentheim) aan.

Vervolgens stond hij in Koudum, Minnertsga, Alblasserdam, Driesum, Waddinxveen en Rijswijk Z.H. Hij overleed in 1920 te Werkendam en werd aldaar begraven.

Zijn leven is zeer indrukwekkend geweest, niet alleen zijn bekering tot het christendom, maar ook zijn weg tot het ambt. Er bestaat een levensbeschrijving van hem, door hemzelf geschreven, met enkele foto's versierd. De titel van het boek is "Uit Duisternis tot Licht", Gods leidingen met Eliëzer Kropveld, geboren Israëliet, thans predikant bij de Chr. Ger. Gemeente te Alblasserdam (1887). Een tweede bijgewerkte druk verscheen in 1898. Recent verscheen daarvan een herdruk waar wij de belangstellende lezer graag naar verwijzen.

De predicatie die hierbij herdrukt wordt is een van zijn vele publicaties. Als wij al zijn pennenvruchten optellen, komen we op meer dan honderd. Helaas slechts enkele preken, maar hoofdzakelijk traktaten, vertalingen, artikelen in periodieken, etc. die in zijn arbeidzaam leven verschenen. De meeste van zijn pennenvruchten zijn uiterst zeldzaam. Zo ook deze predicatie. Voor zover bekend zijn er nog slechts drie exemplaren van in universiteitsbibliotheken aanwezig.

Het was dan ook een verrassing voor het bestuur van de vereniging een kopie ervan te bemachtigen en deze voor verspreiding gereed te maken. De heer J.A. Bunt te Rhenen zorgde voor de overzetting in hedendaags Nederlands. De preek, het onderwerp past geheel binnen de doelstelling van de vereniging. Met name het feit dat een predikant van Joodse afkomst de rustdag als eerste dag van de week verdedigt is van belang. Velen in deze tijd, niet alleen Joden, willen terug naar de zaterdag als sabbat. Het is temeer van belang te lezen hoe ds. Kropveld de eerste dag van de week als Nieuw Testamentische sabbat verdedigt.

Het bestuur acht het een groot voorrecht dat de leden er steeds voor zorgen dat een publicatie als deze weer gratis verspreid kan worden.

Verder zal de lezer begrijpen dat er enkele zinsneden in voorkomen welke enigszins gedateerd zijn. Maar dit doet zeker niets af van de grote waarde die deze preek heeft.

Wij willen dan ook besluiten met de hartelijke wens dat ook deze publicatie mag gezegd worden aan de harten van de lezers.

Rhenen, september 2017

Het bestuur

Ter inleiding

Aangemoedigd door het gunstig onthaal, hetwelk mijn leerrede over ‘De zelfbeproeving vóór het Avondmaal’ heeft mogen vinden, gevoelen we ons gedrongen het Christelijk publiek ook enige beschouwingen over ‘De Nieuwtestamentische Sabbat’ aan te bieden.

Gelijk het nog niet alle leden van de Christelijke Kerk helder is, wat de Heere van ons eist in betrekking tot het Heilig Avondmaal, evenzo bestaat er nog veel misverstand aangaande de viering van de rustdag onder de bedeling van het Nieuwe Testament. Daarom achten wij het niet ondienstig onze gedachten hierover in de volgende bladzijden te ontwikkelen, in hoofdzaak zoals we die enige tijd geleden in eigen gemeente hebben uitgesproken. Alleen hebben we hier en daar een weinig uitgebreid en onwillekeurig op enkele punten gewijzigd, aangezien oorspronkelijk niet alles was opgeschreven.

Natuurlijk geven we geen beschouwing over het vraagstuk van de sabbat in het algemeen; maar houden ons stipt aan de leidraad van de Heidelbergse Catechismus. Het hierna volgende bedoelt eenvoudig een leerrede en geen traktaat te zijn.

Moge ook deze pennenvrucht ertoe bijdragen dat de waarheid, zoals die door onze Heere Jezus Christus en Zijn apostelen in het licht gesteld en door onze Gereformeerde vaders nader geformuleerd is, hoe langer hoe beter wordt verstaan. En moge bovenal God Drie-enig erdoor verheerlijkt, Gods kinderen erdoor gebouwd, en het Rijk van onze dierbare Immanuël erdoor uitgebreid worden!

E. Kropveld

Waddinxveen, januari 1899

Geliefden,

Onder de talloos vele voorrechten, die de Heere ons heeft verleend, behoort ook, dat wij van de zeven dagen der week er één mogen rusten, teneinde wij nieuwe kracht tot de arbeid zullen kunnen verzamelen.

Lezen: Galaten 4:1-14
Zingen: Ps. 84:1
Ps. 87:1 en 3
Ps. 138:1 en 3
Ps. 84:5

Hoe groot een weldaad dit is, kan het best worden gewaardeerd door hen die, hetzij gearbeid wordt met het hoofd of met de handen, van de vroege morgen tot de late avond moeten zwoegen voor het brood huns bescheiden deels, en dus dubbel blij zijn, dat ze ook eens een etmaal mogen rusten.

Gelijk echter bij alles de ere Gods steeds het hoogste doel van ons streven moet wezen, zo mag ook de dag des Heeren niet enkel in lichamelijke rust worden doorgebracht. Daarom heeft de Heere reeds in het Paradijs de sabbat ingesteld, en op Horebs kruin nadrukkelijk doen horen: ‘Gedenk den sabbatdag, dat gij dien heiligt. Zes dagen zult gij arbeiden.’ enz; (Exodus 20:8, 9 e.v.).

Al mogen wij ons van dit vierde gebod zomin ontslagen rekenen als van één der andere tien geboden, het is slechts de vraag, hoe wij de sabbat in de tijd van het Nieuwe Testament hebben te vieren.

Geven de Evangelieën en de apostolische brieven dienaangaande belangrijke vingerwijzingen, de Heidelbergse Catechismus biedt ons op genoemde vraag een zeer beslist antwoord, waar hij in Zondag 38 aldus zich doet horen:

103. Vr. Wat gebiedt God in het vierde gebod?

Antw. Eerstelijk, dat de kerkendienst, of het predikambt, en de scholen onderhouden worden (a), en dat ik, inzonderheid op den sabbat, dat is op den rustdag, tot de gemeente Gods naarstiglijk kome (b), om Gods Woord te horen (c), de sacramenten te gebruiken (d), God den Heere openlijk aan te roepen (e), en den armen Christelijke handreiking te doen (f); ten andere, dat ik al de dagen mijns levens van mijn boze werken ruste, den Heere door Zijn Geest in mij werken late, en alzo den eeuwigen sabbat in dit leven aanvange (g).

- a. Tit. 1:5. 2 Tim. 3:14. 1 Kor. 9:13, 14. 2 Tim. 2:2 en 3:15.
- b. Ps. 40:10, 11 en 68:27. Hand. 2:42.
- c. 1 Tim. 4:13. 1 Kor. 14:29.
- d. 1 Kor. 11:33.
- e. 1 Tim. 2:1. 1 Kor. 14:16.
- f. 1 Kor. 16:2.
- g. Jes. 66:23.

Gebed

Moet het niet bijzonder onze aandacht trekken, dat de onderwijzer bij de verklaring van dit gebod geheel en al afwijkt van de wijze, waarop hij de andere geboden verklaart? Telkens toch houdt hij zich bezig met de uiteenzetting van de letter van het gebod, zodat ieder dadelijk moet toestemmen, dat het genoemde ook inderdaad in de letter van het gebod is begrepen. Naar die regel zou men hier verwachten een aanwijzing van hetgeen we op de dag des Heeren wel en wat we dan niet mogen doen. Naar het voetspoor dat bij de uiteenzetting van de andere geboden is gevolgd, zouden we denken, dat op de vraag, wat God in het vierde gebod gebiedt, in dezer voege zou geantwoord zijn: ‘God gebiedt niet alleen dat wij onze gewone dagelijkse arbeid zullen staken; maar ook, dat wij van alle slaafse arbeid ons zullen onthouden; en dat wij zomin onze dienstbaren als ons vee tot enig werk zullen aanzetten. Verder enz. enz.’ Kortom, een aanwijzing, zoals wij zojuist zeiden, van hetgeen wij op de dag des Heeren al en niet mogen doen. Toch wordt daarvan met geen enkel woord gerept.

Is dit een vergissing? In het geheel niet. Maar onze wijze¹ en godvruchtige onderwijzer begrijpt, dat, zoals later in 1619 op de Dordtse Synode is gezegd, het vierde gebod ten dele ceremonieel en ten dele moreel is; dat wil zeggen, dat er iets in is, wat tot de dienst van de schaduwen behoort; maar ook iets, wat verbindend is voor de bedeling van het Nieuwe Testament. Nu spreekt het vanzelf, dat hij het ceremoniële laat rusten, en het morele aanwijst; want deed hij dat niet, dan zou hij ons naar de dienst van de schaduwen terugvoeren, en daardoor de waardij van Christus’ offerande miskennen. Daarom spreekt hij niet over hetgeen wij wel en wat we niet mogen doen. Hij beschouwt dus het vierde gebod niet zoals het voor Israël

¹ vroede

gold; maar zoals het betekenis heeft voor ons, die leven onder de bedeling van het Nieuwe Testament. Dat is ontdaan van zijn Oudtestamentisch omhulsel, om het ons voor te stellen in zijn Nieuwtestamentisch karakter. Laat ons evenwel niet menen, dat de Heidelberger ons vrijheid geeft om op de dag des Heeren te doen, wat onze natuur liefst wil; dat zij verre! Maar hij wil ons doen verstaan, dat het onthouden van de arbeid niet uit een wettisch, maar uit een evangelisch oogpunt moet geschieden. Hij begrijpt, dat ook in het stuk van de sabbat het onderscheid tussen de oude en de nieuwe bedeling zeer duidelijk in het licht moet treden. Hij is zich bewust, dat, indien hij dit onderscheid uit het oog verliest, het verwijt hem dan treft, hetwelk Paulus de Kolossensen doet, wanneer hij schrijft: ‘Indien gij dan met Christus de eerste beginselen der wereld zijt afgestorven, wat wordt gij, gelijk of gij in de wereld leeft, met inzetten belast, namelijk raak niet, en smaak niet, en roer niet aan?’ (Kol. 2:20, 21). Hij is zich bewust, dat ook hij zou terugkeren tot de zwakke en arme eerste beginselen, om die wederom van voren aan te dienen (Gal. 4:3, 9). Hij is overtuigd, dat, naar het woord van Paulus in Kolossensen 2:17, ook het stuk der sabbatten, zowel als dat van spijs en drank en der feestdagen en der nieuwe maan, voor een groot deel een schaduw was der toekomstige goederen. Om al deze redenen kan hij het vierde gebod niet behandelen gelijk hij de andere woorden der wet heeft gedaan; maar toont aan, hoe wij onder de bedeling van het Nieuwe Testament de sabbat hebben te vieren; dat is niet als Joden, die nog willen leven onder de wet, maar als Christenen, die leven onder de genade welke door het lijden en sterven van onze Heere Jezus Christus is verworven. Hoe dat nu geschieden moet, zal hij ons stuk voor stuk leren.

Eerstelijk, dat de kerkdienst, of het predikambt, en de scholen onderhouden worden.

Dit onderhouden veronderstelt dus, dat het predikambt of de kerkdienst er is. Natuurlijk: de Heere Christus Zelf heeft dat ambt ingesteld, toen Hij gezegd heeft: ‘Gaaf heen in de gehele wereld, predikt het Evangelie allen creaturen’ (Mark. 16:15). Waarom Hij aan de gemeente niet alleen apostelen, maar ook herders en leraars en andere arbeiders in Zijn wijngaard gegeven heeft, tot volmaking der heiligen, ter opbouw van het lichaam van Christus.

Die kerkdienst nu, of dat predikambt, heeft de gemeente Gods te onderhouden, hetwelk geschiedt wanneer de ambten worden ingesteld op

plaatsen waar zij niet zijn, of niet zijn naar het Woord Gods; waarom zij zendingsarbeid moet verrichten onder Joden, heidenen en mohammedanen, en aan het herstel² van het afvallige Christendom heeft te arbeiden.

Het moet haar een voorrecht wezen, dit te mogen doen, en daarvoor haar tijd, haar geld, haar krachten en vooral haar zonen te mogen geven.

Zij moet het van haar voorgangers begeren, gedurig op de roeping en het voorrecht om zendingsarbeid te drijven te worden gewezen. Indien die voorgangers daarin nalatig zijn of worden, hen in liefde aan hun roeping herinneren.

Wijst dus dit vierde gebod ons rechtstreeks naar de zendingsarbeid heen, is het dan niet treurig, hoe menigeen zich aan sabbatschennis schuldig maakt, daar er toch nog tal van Christenen zijn die weinig hart voor de zending tonen te bezitten, en dus ook weinig of in het geheel niet ervoor bidden, een feit, dat ons tot ernstig onderzoek leiden en tot schuldbelijdenis voor God brengen moet.

Wil God dus dat de ambten worden ingesteld waar zij niet zijn, Hij wil dan ook, dat zij naar Zijn Woord worden hersteld waar zij eens zijn geweest, maar thans in schijnambten zijn ondergegaan.

Derhalve is het, volgens Art. 27 van onze Ned. Geloofsbelijdenis, het ambt aller gelovigen, om, waar het nodig is, de reformatie ter hand te nemen, waarom door de kerk des Heeren moet worden gearbeid op plaatsen waar de toestanden op kerkelijk gebied van de waarheid zijn afgeweken³, ten einde ook daar de instellingen⁴ des Heeren geëerbiedigd en God Drie-enig in elk opzicht overeenkomstig zijn eeuwig blijvend Woord gediend moge worden.

Maar dan spreekt het ook vanzelf, dat op plaatsen waar dit geschied is, maar de kerken nog zeer zwak zijn, die kerken dan zowel stoffelijk als geestelijk moeten worden gesteund, waarvoor wij niet alleen onze geldelijke offers graag over moeten hebben, maar in welks belang wij even bereidwillig nu en dan onze leraars moeten afstaan, daar we anders alweer als sabbatschenders tegenover de Heere staan.

Zal verder de kerkdienst, of het predikambt, onderhouden worden, dan moeten arme, maar godvrezende jongelingen voor de dienst des Heeren worden opgeleid, zoals de Synode van Dordrecht ook dit zeer wijselijk

2 oprichting

3 verleugend zijn

4 ordinantiën

heeft besloten, en nog overal geschiedt.

Maar dan moet ook door de opzieners der gemeente trouw acht worden gegeven op de bediening des Woords, opdat die altijd geschiede naar het getuigenis des Heeren; dan moet er voor prediking en prediker, met alles wat er mee in verband staat, voortdurend ernstig worden gebeden, daar er anders geen zegen kan worden verwacht. Want wel is het een Paulus die plant, en een Apollos die nat maakt, maar het is God Die de wasdom geeft en buiten Wiens onmisbare zegen hoegenaamd niets zal gedijen.

Dan mag echter ook de stoffelijke zijde van dat ambt niet worden vergeten, aangezien zonder geldelijke middelen dit onmogelijk kan worden onderhouden, om reden de Heere ook hierin weer middellijk wil werken.

Nu moeten we die stoffelijke zijde niet verwarren met hetgeen de onderwijzer later noemt: ‘de armen Christelijke handreiking doen.’ Hiervan, namelijk aalmoezen geven, heeft de Heere gezegd, dat wij het in het verborgen moeten doen; dit geldt echter volstrekt niet van datgene wat wij uitdrukkelijk of stilzwijgend op ons hebben genomen. Daarom geliefden, behoeft niemand ooit zich bezwaard te gevoelen, dat hetgeen hij voor de onderhouding van de kerkdienst bijdraagt ook aan anderen bekend is of zal worden. In dit opzicht mag de linkerhand gerust weten wat de rechterhand doet, daar wij, wanneer wij het huis des Heeren helpen onderhouden, geen aalmoes geven, maar iets doen, wat eenvoudig tot onze roeping behoort.

Daarom is het zo bemoedigend, wanneer er gedurig duidelijk blijken worden gegeven, dat men zich van zijn roeping helder bewust is, zoals dat, door des Heeren genade gedurig op tal van plaatsen wordt gezien, en verwacht mag worden, dat dit meer zal geschieden, naarmate men met de vele behoeften beter op de hoogte is.

En wat van de kerkdienst of het predikambt is gezegd, geldt in hoofdzaak ook van de scholen.

Dat de onderwijzer in de eerste plaats hogescholen of academies bedoelt, spreekt vanzelf, om reden hij ze onmiddellijk in verband brengt met het predikambt. Hij bedoelt derhalve scholen, waar de aanstaande dienaren des Woords kunnen worden opgeleid.

Het is dus volstrekt niet Gereformeerd, en daarom ook niet naar de geest van onze vaders, wanneer wij, zoals er, helaas! nog velen in ons land zijn, die van die opleiding niets willen weten, maar de bekwaamheid, of de bekwaammaking voor het ambt zonder behoorlijke voorbereiding verwachten. Immers die vrome vaders, zoals W. à Brakel en Comrie,

Hellenbroek en Smijtegelt, Voetius en Witzius, Erskine en Rutherford, Boston en Watson, Owen en Henry en honderden anderen, hebben juist aan die hogescholen hun opleiding ontvangen. Zeker, het waren godzalige mannen, aan wie wij een voorbeeld mogen nemen; maar hun Latijn en Grieks, hun filosofie en theologie hebben zij niet onmiddellijk van God, maar middellijk van hun professoren geleerd. Hiervoor, alsmede om kennis van andere aard te verkrijgen, hebben ze, ja vurig gebeden, maar evenzeer hard moeten studeren, precies zoals dat nog moet geschieden; want waar de voorgangers de studie verwaarlozen, daar zal de gemeente niet worden gebouwd, maar in elk opzicht grote schade lijden.

Daarom geliefden, hebben we voor onze Theologische School, de eigen inrichting van de kerken, alsmede voor onze Vrije Universiteit, steeds vurig te bidden, zoveel mogelijk beide stoffelijk te steunen, en in elk opzicht een warm hart toe te dragen; opdat we aan haar onderhouding met alle kracht arbeiden, en opdat de personen, die God ons belijft te geven, ook de nodige opleiding kunnen ontvangen.

Maar dan gevoelen we ook, nietwaar, hoe er tevens scholen voor lager en middelbaar onderwijs moeten zijn. Want zij, die eenmaal in het Evangelie werkzaam zullen wezen, moeten daar langzaam⁵ op worden voorbereid, en dus in hun kinderjaren behoorlijk lager onderwijs hebben genoten. Dit dient daartoe opdat er een goed fundament gelegd zal worden, om dan door het middelbaar onderwijs voor de hogere studies te beter bekwaam te worden gemaakt. Zodat het oprichten en in stand houden van Gereformeerde hogere burgerscholen en gymnasia ook al tot het Nieuwtestamentische sabbatswerk behoort.

Dat lager onderwijs is echter ook nodig voor ieder lid van de gemeente, want er moeten niet enkel predikers, maar er moeten ook hoorders zijn. Die hoorders moeten goed kunnen onderscheiden; waarom het onderwijs gegrond moet zijn op het onfeilbaar Woord des Heeren.

Daarom is het niet uit te spreken, welk een voorrecht het is, een positief Christelijke school te bezitten, 'Waar', zoals Da Costa het zo schoon uitdrukte, 'het Evangeliezout uit on- en bijgeloof, een dierb're jeugd behoudt'. Maar tevens is het ook niet te verklaren, hoe christelijk gezinde ouders de moed kunnen en durven hebben, om hun kinderen van dat onderwijs verstoken te laten. En nog raadselachtiger is het, hoe leraars, die

5 allengskens

zeggen dat zij de oude, beproefde waarheid prediken, er op werken, dat de kinderen van de Christelijke school afgehouden of genomen, en naar de openbare school gezonden worden. Wat dunkt u, geliefden, moeten we niet met diep medelijden op zulke ouders en leraars neerzien, en gedurig voor hen bidden dat ze toch eens schuldenaars mogen worden voor de Heere wegens het schenden van de sabbat, en het verbreken van de belofte die bij de Heilige Doop is gegeven en afgenomen?

Natuurlijk moet ook het catechetisch onderwijs worden onderhouden, ten einde de jeugd in de waarheid onderwezen en alzo, onder de zegen des Heeren, tot het gebruik van het Avondmaal toegelaten worden.

Dat catechetisch onderwijs is een voornaam deel van de herderlijke bediening, waarom het voor iedere leraar de dure en heilige eis is om met geheel zijn hart zich daarop toe te leggen. Degelijke voorbereiding en volhardend gebed is volstrekt onmisbaar, terwijl de catechisatie zelf met de meeste ernst dient te worden waargenomen. Bovendien moet ze zo min mogelijk worden opgeschort, op het bepaalde uur geopend en gesloten worden, en vooral dienen de leerlingen te merken, dat het hart van de leraar warm voor hen klopt.

Maar dan hebben ook die leerlingen dat onderwijs zeer hoog te waarderen, om reden dat het een van de voornaamste middelen is waardoor God hen tot mondige leden van de gemeente wil vormen. Zij hebben naarstig te leren, trouw te komen, met aandacht te luisteren, bescheiden te antwoorden, de leraar omwille van zijn werk lief te hebben, en bovenal het aangezicht des Heeren ernstig te zoeken, met de innige begeerte om eenmaal tot al de rechten van de gemeente te worden toegelaten.

Maar al betrachten we ook zo naarstig mogelijk alles wat tot dusver ons is voorgehouden, dan is daarmee onze Nieuwtestamentische arbeid nog geenszins voltooid. Hoor maar:

En dat ik, inzonderheid op de sabbat, dat is op de rustdag, tot de gemeente Gods naarstig kome.

Op de sabbat, namelijk die van het Nieuwe Testament, dat is op de eerste, en niet op de zevende dag der week. Want die zevende dag is met Christus begraven, maar ook de eerste dag der week door Hem gewijd en geheiligd wegens Zijn opstanding uit de doden. Een feit, waarop de dichter in de 118e Psalm reeds gezinspeeld heeft, toen hij zeide: ‘De steen [dien] de bouwlieden verworpen hadden, is tot een hoofd des hoeks geworden. Dit is van den HEERE geschied, en het is wonderlijk in onze ogen. Dit is de

dag [dien] de HEERE gemaakt heeft; laat ons op denzelven ons verheugen [en] verblijd zijn' (Ps. 118:22-24).

Is niet juist door de opstanding de door de bouwlieden verachte Steen een Hoofd des hoeks geworden, gelijk ook Petrus deze woorden uit de 118e Psalm aanhaalt in verband met des Heilands verrijzenis uit het graf? (Zie Hand. 3:10, 11). Maar indien dan de godvruchtige zanger door de Geest der profetie zegt, dat dit de dag is die de HEERE gemaakt heeft, en ons opwekt om op dezelve ons te verheugen en te verblijden, zouden we dan niet geheel en al de wil des Heeren weerstreven, wanneer we, nu de Heiland de Oudtestamentische sabbatdag begraven, en de eerste dag der week door Zijn heerlijke verrijzenis geheiligd heeft, nog de zaterdag in plaats van de zondag gingen vieren?

Dit hebben de apostelen dan ook zó goed begrepen, dat zij op de eerste dag der week samenkwamen om brood te breken. Zij waren overtuigd, dat de Christenen in hun dagen vast stonden in de overtuiging dat de Oudtestamentische rustdag afgedaan had en de Nieuwtestamentische ervoor in de plaats was gekomen. Zodat zij het, evenmin als over de kinderdoop, noodzakelijk achtten hierover nog uitdrukkelijk te spreken of te schrijven, aangezien dit een zaak is die vanzelf spreekt.

De sabbat van het Oude Testament was gedenkdag van de eerste, de sabbat van het Nieuwe Testament daarentegen gedenkdag der tweede schepping, namelijk der herschepping of wedergeboorte, die bij de mens begint en in de vernieuwing aller dingen voltooid wordt; der herschepping, die door Christus' dood verworven en door Zijn opstanding bekrachtigd is.

Is het nu niet een terugkeren naar de oude dingen, indien we nog evenals de Joden, die de Christus miskennen, de zevende dag willen vieren in plaats van de eerste?

Daarom is het door onze Gereformeerde vaders zo juist gezegd, dat God veel meer verheerlijkt wordt door het werk der verlossing, dan door dat der schepping, en is vanzelf onder de nieuwe bedeling de dag van Christus' verrijzenis uit de doden als de dag van samenkomst der gemeente, als rustdag aangewezen. Daarom is die rustdag ook geheel iets anders dan een verplaatste Joodse sabbat, en valt hij niet aan het einde, maar aan het begin van de week.

Dr. Kuyper zegt: "De gelovigen uit Israëel, voor wie de Christus nog komen moest, had de sabbat *vóór zich en ging er op aan*; de gelovige onder het Nieuwe Testament, voor wie de Christus gekomen en zijn werk volbracht

is heeft de sabbat *achter zich en gaat er van uit.*”⁶

Op de Nieuwtestamentische rustdag also moet ik naarstig komen tot de gemeente Gods. Op andere dagen ook wel, maar inzonderheid op de rustdag; daar dat de dag is die de Heere heeft ingesteld, of – zoals we zo-even uit de 118^e Psalm herinnerd hebben – door de Heere gemaakt is. Dan mag ik mij door niets, wat niet volstrekt noodzakelijk is, laten weerhouden, maar ben ik geroepen om, zoveel mogelijk, met geheel mijn gezin tot de bediening van het Woord op te gaan; op te gaan tot ‘de gemeente Gods’, zegt de Heidelbergse.

Dus niet naar iedere vergadering die er plaatsvindt, maar tot de gemeente Gods; dat is tot die gemeente, waar niet alleen Gods Woord zuiver wordt gepredikt, maar waar ook de sacramenten bediend worden naar de instelling van Christus; waar dus mensen, ‘die door leer of leven als ongelovigen en goddelozen zich aanstellen, van het gebruik der sacramenten geweerd worden.’

Wij mogen also niet opgaan omdat de voorganger ons goed bevalt, maar uitsluitend omdat de gemeente Gods daar samenkomt. Maar dan mogen we ons aan die vergadering, tenzij wij wettig verhinderd zijn, ook nimmer onttrekken; ook niet wanneer het ons daar om de ene of de andere zaak eens minder mocht aanstaan; want niet ons genot, maar de eer des Heeren moeten we in de eerste plaats op het oog hebben.

Moeten we naarstig tot de gemeente Gods komen, dan moeten wij er ook verschijnen wanneer een broeder ouderling voorgaat, om reden dat ook die door de Koning van de Kerk in de bediening is gesteld, en het koninklijke ambt van onze Heiland evenzeer moet worden geëerd als Zijn profetisch en priesterlijk ambt.

Het is zeker, o, zo aangenaam voor de leraar en evenzeer prijzenswaardig, dat we hem gaarne voor ons zien optreden; maar moesten we niet begrijpen, dat hij onmogelijk altijd in eigen gemeente optreden kan, en moesten we ons kerkelijk standpunt, en vooral onze roeping als Christen, niet te hoog achten, om ons aan zulke kleinigheden te laten kennen?

Laat ons dus tot de gemeente Gods naarstig komen; dat is in de tweede plaats: zo dikwijls als mogelijk is.

6 Dr. Kuyper: Tractaat van den Sabbath, blz. 107/8; een werkje dat door iedere belijder van de waarheid moest gelezen worden.

Waarom zijn er, helaas! ook in onze Gereformeerde kerken zovelen, die zich er bijna altijd met éénmaal van afmaken? Waarom zovelen, die nog bijna nooit de Catechismus hebben horen verkondigen? Weten we dan, wanneer God ons een zegen wil schenken, en zullen we in de dag der dagen ook niet rekenschap moeten afleggen van de verzuimde godsdienstoefeningen? Beseffen we dit, dan kan niets en niemand ons van de samenkomst met de gemeente afhouden; dan richten we onze huishouding zó in, dat, zonder volstreckte noodzakelijkheid, niemand behoeft achter te blijven, al gaat dat dan ook met een weinig zelfverloochening gepaard, bang als we zijn om het gebod des Heeren, in de geest van het Nieuwe Testament, te overtreden. Dan gaan we naarstig op tot de gemeente des Heeren, waartoe ook nog behoort: komen op tijd, en komen met een biddend hart.

Op tijd; ten einde wij hoegenaamd niets hoeven te missen, wat tot de dienst des Woords behoort of er mee in verband staat; alsook, opdat geen ander door ons binnenkomen of plaats nemen zal worden gestoord.

En komen vooral met een biddend hart. Niet alleen voor onszelf, maar ook voor leraar en gemeente; met de overtuiging, dat we elke zegen hebben verbeurd; dat de leraar inzonderheid diep afhankelijk is; en dat de gemeente alleen dan zal worden gebouwd, als God de Heilige Geest in haar werkt, en alzo zondaars ontdekt en Gods gunstgenoten vertroost worden.

Komen we nu zo tot de gemeente Gods, dan komen wij er op de rechte wijze, en dan zullen we tevens opgaan met het juiste oogmerk, namelijk *om Gods Woord te horen, de sacramenten te gebruiken, God den Heere openlijk aan te roepen, en de armen Christelijke handreiking te doen.*

Om Gods Woord te horen; ten einde dit recht te leren verstaan, voortdurend op het éne nodige te worden gewezen, aangespoord te worden tot een godzalige wandel, en versterkt te worden in het allerheiligst geloof.

In de samenkomst van de gemeente wordt dat Woord bediend, en naarmate wij nu naarstiger onder die bediening opgaan, naar die mate zullen wij meer de schoonheden in dat Woord ontdekken, en de onuitsprekelijk rijke gaven die God ons daarin geschonken heeft, waardenen.

De sacramenten te gebruiken. Letten wij er wel op, geliefden, de onderwijzer zegt: sacramenten; dus het Heilig Avondmaal niet minder dan de Heilige Doop. Opdat ons door beide moge herinnerd worden, wat God tot in eeuwigheid voor Zijn duur gekochte gemeente zal zijn. Zodat wij dus in het geloof kunnen worden versterkt, namelijk in het geloof dat Christus

een algenoegzaam Zaligmaker is, Die alles heeft volbracht. Zodat wij nu niets anders te doen hebben, dan op Zijn volbracht verzoeningswerk de hand des geloofs te leggen, en alzo ons te laten zaligen, zonder door iets van ons eigen werk te willen voldoen.

Aan die geloofsversterking is o zo dringend behoefte; want verreweg de meeste kinderen Gods hebben veel meer het oog op eigen ellende, dan op de rijkdom der genade die daar is in Christus Jezus, de Heere. Daarom luisteren zij naar de vijand, wanneer die hen op hun vuile klederen wijst, en denken, dat zulk een hart vol zonden onmogelijk met genade kan bestaan.

God den Heere openlijk aan te roepen. Om allerlei noden; zowel voor anderen als voor onszelf; gelijk onze vaders daarvan een beschamend voorbeeld hebben gegeven in ‘Het gebed voor alle nood van de Christenheid, op zondag na de predicatie.’

Aanroepen kunnen we God overal; maar openlijk aanroepen kunnen we Hem alleen in de openbare samenkomst van de gemeente.

En wat is dat een zalige gedachte, nietwaar? In en met de gemeente des Heeren ons hart voor Sions Koning uitstorten; te denken: hier bidt nu, bij monde van de dienaar des Woords, geheel de vergadering van de gelovigen tot haar God en Koning, hier worden onze zieken en zwakken, onze ouden en stervenden, onze beproefden en bedroefden, met andere woorden, hier worden de onderscheiden noden van kerk en school, van staat en maatschappij neergelegd voor de troon der genade. En hoe zwak en gebrekkig dat alles ook zij, toch geschiedt het; er wordt gemeenschappelijk gepleit op de volmaakte offerande van onze barmhartige en medelijdende Hogepriester, en in Hem zijn onze op zichzelf zo bezoedelde gebeden de Heere welgevallig.

Den armen Christelijke handreiking te doen. Dat is, handreiking met een blijmoedig hart en met een milde hand; in het bewustzijn, dat de Heiland de armen ons als bij testament heeft nagelaten, en dat als wij hun weldoen, wij dat den Heere lenen.

Derhalve: de Heere danken, dat wij kunnen, dat wij willen en dat wij mogen geven. Dan zijn we bang, dat wanneer wij geen handreiking doen naarmate wij welvaren verkregen hebben, wij het ongenoegen des Heeren zullen moeten dragen, en leven wij in de overtuiging, dat wanneer wij inhouden hetgeen wij moeten geven, de Heere het ons wel langs andere wegen weet te ontnemen.

Is dit alles nu het doel waarmee wij tot de gemeente Gods naarstig moeten komen, toch is daarmee het oogmerk van de Nieuwtestamentische sabbat nog geenszins bereikt, hoor maar:

Ten andere, dat ik al de dagen mijns levens van mijn boze werken ruste, den Heere door Zijn Geest in mij werken late, en alzo den eeuwigen sabbat in dit leven aanvange.

Het is dus niet genoeg, geliefden, om enkel op zondag godsdienstig te zijn, maar al de dagen van ons leven moeten we van onze boze werken rusten, dat is, die boze werken loslaten, evenals we van een koetsier of ruiter zeggen: hij viert de teugels. Kwijt worden wij de zonde aan deze zijde van het graf wel niet; maar strijd moet er tegen de zonde bestaan, welke strijd moet voortvloeien uit de haat die wij tegen de zonde koesteren.

De Heere door Zijn Geest in ons laten werken, dat wil zeggen door de genade en kracht des Heiligen Geestes ons hart openzetten voor Hem, Die ons gekocht heeft met Zijn bloed, en ons overgebracht heeft uit de duisternis tot Zijn wonderbaar licht, opdat Hij dat hart geheel en al voor Zijn dienst moge innemen, en wij van Hem vragen, dat Hij het hoe langer hoe meer wil vervullen.

En o, wat is dat zalig! Want als de Heere door Zijn Geest in ons werkt, dan wordt de zonde gehaat, dan verlustigen wij ons in den Heere, en wordt het zo heerlijk ervaren, dat de eeuwige sabbat in dit leven wordt aangevangen. De eeuwige sabbat; dat is de sabbat, die wel een begin heeft gehad, maar die nimmer een einde zal nemen; dat is een sabbat, waarin eeuwig zal worden gezongen van de goedertierenheden Gods; de sabbat waarop sabbatswerk zal worden verricht zoals het nog nooit heeft plaats gehad, en op onze onreine aarde ook onmogelijk plaats hebben kan.

Maar toch hier begonnen, dat is naar zijn wezen reeds gevierd; want gelijk die eeuwige sabbat in hoofdzaak bestaan zal om God Drie-enig glorie te geven, en zich in Hem te verlustigen, zo is dit door al Gods kinderen in beginsel reeds gedaan. Maar dan zal het geschieden op volmaakte wijze; dan wordt het geloof verwisseld door aanschouwen, en dan wordt de rust, die de Heere Jezus voor Zijn volk verworven heeft, eeuwig gesmaakt.

Toepassing

Wordt bij deze beschouwing die de onderwijzer ons over het vierde gebod geeft, dat gebod niet bijzonder aantrekkelijk? Is zo de Nieuwtestamentische

sabbat niet buitengewoon bekoorlijk? Houden we ons aan de lijn die de Heidelbergse hier trekt, dan vragen we niet krampachtig: 'Mag ik dit wel doen, en moet ik dat ook laten?' Want dat zou zijn, zoals zojuist reeds is aangetoond, een terugkeren naar de zwakke en eerste beginselen der wereld en niet naar Christus. Nee, dat niet; maar wanneer wij naar de verklaring in Zondag 38, de rustdag op echt Christelijke wijze willen vieren, dan doen we iets anders en beters dan naar de dienst der schaduwen terugkeren en zodoende het offer van Christus miskennen; dan laten we alles na, wat ons en anderen in de onderhouding van de kerkdienst en scholen kan hinderen; alles wat ons ook maar enigszins in de dienst des Heeren zou kunnen belemmeren; maar doen ook alles wat die dienst kan helpen bevorderen.

Is voor de betekenis van de sabbat onder de nieuwe bedeling ons oog goed geopend, dan benaastigen we ons om te doen alles waar de Catechismus ons op wijst; dan leggen we ons erop toe om ons werk te doen in de zes dagen der week, maar ook evenzeer om des Heeren werk te doen op de sabbatdag. Voor dit werk gebruiken we dan met volkomen bereidwilligheid, maar ook met grote vrijmoedigheid, onze zoon en onze dochter, onze dienstknecht en onze dienstmaagd, onze os en onze ezel, met alles wat in onze poorten is, en begrijpen we, dat onder de oude dag voor de dienst des Heeren wel geslacht, en mitsdien geschrobd en geboend moest worden; waaruit we zien, dat iets, wat voor ons eigen belang zonde zou zijn, in de dienst des Heeren geoorloofd en soms zelfs geboden is.

Hebben wij een helder oog voor hetgeen ons in deze zondagsafdeling wordt geleerd, dan staan wij in de vrijheid waarmee Christus ons vrijgemaakt heeft, bang als we zijn om wederom door een juk der dienstbaarheid te worden bevangen, maar ook even bang om de Christelijke vrijheid te gebruiken tot een oorzaak voor het vlees. Integendeel, dan betreuren wij het diep, dat er ook in ons goede vaderland, helaas! zoveel wordt gedaan, wat aan de Nieuwtestamentische sabbatsviering in de weg staat; betreuren we het, dat er, vooral op de dag des Heeren, voor eigen ontspanning wordt gerost en gereden, in plaats van dat os en ezel gebruikt worden in dienst van Jehovah.

Dan betreuren we het diep, dat bijvoorbeeld in de zomer treinen en boten goedkope reisgelegenheden aanbieden, waardoor ons volk verlokkt wordt om niet naarstig te komen tot de gemeente Gods, en niet te arbeiden aan datgene wat de Heere welbehagelijk is, maar naar allerlei zondige

vermaken heengetrokken wordt. Dan zucht onze ziel eronder, dat veel liever in allerlei soort 'sport' vermaak wordt gezocht, dan dat men opgaat naar de voorhoven des Heeren.

Dan is het ons van harte leed, dat zovele jongelingen en jongedochters, ook uit Christelijke gezinnen, juist op de dag des Heeren hun genot zoeken in dingen waarin geen waar genot is te vinden, en in kringen waar wel over de dienst der zonde, maar niet over de beminnelijke en zalige dienst van God gesproken wordt, en waar er niet aan wordt gedacht, dat wanneer wij hier niet van onze boze werken rusten die boze werken eenmaal tegen ons zullen getuigen.

En dan is het ons een oorzaak van diepe droefheid, dat er in tal van gezinnen zoveel wordt gedaan, dat er inzonderheid voor de dienstboden, bijna geen tijd overschiet om aan de onderhouding van de kerkdienst te denken, laat staan te arbeiden, en menig dienstbare in geen weken ter kerk kan komen. Dit zou geheel anders zijn, indien begrepen werd, dat het vierde gebod in de eerste plaats spreekt tot de hoofden van de gezinnen en tot allen die anderen in dienst hebben; want het zegt: 'Gij noch uw zoon, noch uw dochter', enz. enz.

Daarom vragen we ten slotte aan u, die dit leest of hoort lezen: Wat is de sabbat van het Nieuwe Testament geworden voor u persoonlijk? Hoe gaat gij tot de prediking op, en hoe zit gij daaronder neer?

Wat we zo-even gezegd hebben van publieke sabbatsontheiliging stemt ge wellicht onvoorwaardelijk toe; maar vergeet ge daarbij ook de hand in eigen boezem te steken?

Hoe bijvoorbeeld gaat ge op ter plaatse van het gebed, en hoe zit ge daar neer? Gebeurt het ook, dat op de weg daarheen over niets anders wordt gesproken of gedacht dan over de dingen van deze aarde, en is het dan wonder, dat wij, met zulk een slechte voorbereiding, weinig of niets van de predicatie meenemen?

Gebeurt het ook, dat men zóveel tijd aan kapsel en tooisel heeft besteed, dat men gejaagd opgaat, waardoor de nodige kalmte is verdwenen, en men ten enenmale onvatbaar is om met bedaardheid te horen, en mitsdien een zegen te ontvangen?

Wat dunkt u, geliefden, zou er in dezen ook schuld belijden wezen voor het aangezicht des Heeren?

Toch hebben we nog een andere, niet minder gewichtige vraag, namelijk deze: 'Wat is de kerkdienst of dat predikambt geworden voor uw eigen

hart? Is dat hart door middel van het gehoor des Woords reeds voor de eeuwige waarheid geopend? Hebt gij de Heere van de sabbat reeds bij zalige bevinding leren kennen? Is dat hart door de Heilige Geest reeds ontsloten, verlicht en verwarmd?

Hoe diep te beklagen zijt ge, als ge op dit alles ontkennend moet antwoorden! Want dan kent gij de rust nog niet die er voor het volk van God overblijft; dan hebt gij de boze werken nog lief, ook al belijdt gij, dat goede werken door ons als de vrucht van het geloof moeten voortgebracht, of meent gij zelfs, dat zij inderdaad bij u gevonden worden.

O, hoe zal het dan zijn, wanneer eenmaal rekenschap zal afgelegd worden van elke predicatie die wij gehoord, maar ook van elke godsdienstoefening die wij zonder noodzaak verzuimd hebben! Dan zullen we dat Evangelie, dat hier geen invloed op ons heeft geoefend, gaarne nog eens willen horen; maar die begeerte zal niet vervuld worden. Dan zullen we ontvangen het loon dat de verachters van de Drie-enige God is gedreigd, en door eeuwige onrust zullen we op onbeschrijfelijke wijze gekweld worden. Erkent daarom nu nog uw schuld en zonde, en vlucht ermee tot Hem, Wiens veld- en merkteken gij aan uw voorhoofd draagt, en die voor de overtreders heeft geleden en gebeden. Hém heeft men beschuldigd de sabbat te hebben gebroken, opdat degenen die aan de overtreding ook voor dit gebod schuldig staan, verzoening zouden kunnen vinden in Zijn dierbaar Middelaarsbloed. Maar ook Hij heeft de sabbat geheiligd, en dat zó volkomen, dat al onze overtredingen door Zijn gerechtigheid kunnen worden bedekt.

Wie tot Hem leert vluchten, wordt de ware sabbatsrust deelachtig, want Hij geeft de vermoeide rust, en verkwikt het hart dat naar Hem dorst. Zijn juk is zacht en Zijn last is licht; het schandelijke juk van de zonde wordt door Hem verbroken, het arbeiden in Zijn vreze door Hem ons geleerd, de zaligste rust door Hem ons bereid.

Zijn we die rust door het geloof deelachtig, dan hebben we ook door genade de eeuwige sabbat in dit leven leren aanvangen; want dan is ons de zonde bitter geworden, laten we gaarne de Heere door Zijn Geest in ons werken, en wensen wij hoe langer hoe meer voor de Heere te leven.

O, tracht dan, gij, die in dit onuitsprekelijke voorrecht moogt delen, de Geest van het Nieuwe Testament, en mitsdien de Nieuwtestamentische sabbat hoe langer hoe meer beter te leren kennen. Doorvoedt u met het dierbaar Woord des Heeren en laat vooral de brieven van de grote apostel Paulus, met name die aan de Galaten en aan de Kolossensen, u onderrichting

geven. Tracht u hoe langer hoe meer in te leven in de grote waarheid, dat de Heere Jezus op Golgotha aan de dienst der schaduwen een einde heeft gemaakt, en dat sinds die tijd de gemeente des Heeren haar God in het aangezicht van Christus, en niet meer in dat van Mozes, heeft te dienen.

Besef ook, volk van God! hoe de Heere door middel van het predikambt het geloof in u gewerkt en u alzo tot Hem gebracht heeft, opdat gij dat ambt, met alles wat er toe behoort, steeds hoog moogt waarderen.

Maak van de prediking, alsmede van de beide sacramenten, een getrouw gebruik; laat het u een behoefte wezen om zowel het Avondmaal voor uzelf te gebruiken, als de Doop voor uw kinderen te begeren. Stel er ook prijs, hoge prijs op, om in de samenkomst van de gelovigen uw gebeden mede op te zenden tot de troon der genade, en laat het u een voorrecht zijn om, naarmate gij welvaren van de Heere verkregen hebt, Christelijke handreiking te doen.

Als ge in deze dingen leeft, dat wil zeggen, ze onder biddend opzien tot God verricht, dan zullen ze u niet ledig noch onvruchtbaar laten, maar onder andere ook deze weldaad schenken, dat ge opwast in het geloof, daar in Gods weg Gods zegen kan verwacht worden. En opwassende in het geloof, zult ge God Drie-enig hoe langer hoe beter leren kennen, en mitsdien in het verbond der genade langzaam⁷ helderder inzicht verkrijgen.

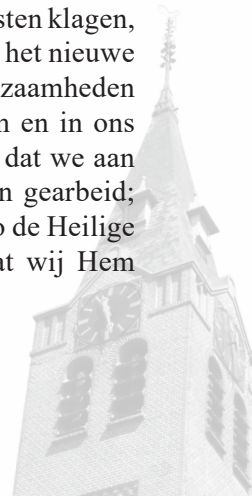
Dan zult ge ook meer en meer overtuigd worden, dat de zaligheid volbracht is, en er derhalve in een verbroken werkverbond niets meer tot onze redding kan gevonden worden.

Zodoende wast ge op én in de kennis én in de genade des Heeren, en wordt het u hoe langer hoe groter wonder dat gij door de Heere zijt getrokken, en alzo de eeuwige sabbat in dit leven hebt mogen aanvangen.

En o, hoe zal het zijn, wanneer die eeuwige sabbat eens gevierd zal worden in de triomferende Kerk daarboven!

Hier was het beste nog maar stukwerk, waarom wij gedurig moesten klagen, dat wij de sabbat niet konden houden zoals we naar de aard van het nieuwe leven wel gaarne wilden; dat het met al onze Christelijke werkzaamheden lang niet ging zoals het wel moest; dat er nog zoveel rondom en in ons was wat tot ontheiliging van de sabbat bijdroeg; onder andere dat we aan de uitbreiding van het Koninkrijk Gods veel te weinig hebben gearbeid; tegen de zonde lang niet ernstig genoeg hebben gestreden, en zo de Heilige Geest maar al te dikwijls hebben bedroefd, in plaats van dat wij Hem

7 allengskens

ongehinderd in ons hebben laten werken.

Mogen we echter eenmaal sabbat vieren aan gindse zijde van dood en graf, dan is de eeuwige sabbat in al zijn glorie aangebroken. Dan behoeft er geen kerkdienst en geen school meer te worden onderhouden, maar zal God voor beide eeuwig worden gedankt; gedankt inzonderheid, dat Hij door die middelen der genade Zijn gemeente heeft willen bouwen, en door haar Zijn uitverkorenen uit Joden en heidenen heeft willen verzamelen.

Dan brengt gij, verlost en uit het diensthuis der zonde, uw God en Goël eeuwig dank en ere toe voor de onuitsprekelijke genade dat Hij uw ogen voor de zoenverdienste van uw Heiland geopend, en door Zijn bloed u van uw zonden gewassen heeft.

Hier hebt ge dat niet anders dan stamelend en zeer gebrekkig kunnen doen; maar dan doet ge het op volmaakte wijze. Hier wisselen rust en strijd als om beurten elkander af; maar de eeuwige sabbat hierboven geeft altijd rust, want uw Heiland heeft willen zwoegen en zweten om die rust u te bereiden.

“Hier”, heeft vóór enige tientallen van jaren terecht een beroemd kanselredenaar gezegd: “hier een stamelend sabbatslied, aan vaak bekleemde en altijd onreine harten ontsproten⁸; daar een eenstemmig feestakkoord, bij gouden harpen gezongen! Hier een sabbat van uren, telkens door dagen van onrust vervangen; dáár een sabbat van eeuwen, waarop geen nacht meer zal volgen.”

Daarom zult gij allen, die de eeuwige sabbat in dit leven aangevangen hebt, eenmaal rusten van uw zorgen en zonden; ge zult door uw overste Leidsman geleid worden tot de Fontein der levende wateren, en ge zult ten volle verstaan, ‘hoe zalig de rust is die Jezus ons biedt.’ Amen.

8 ontweld

Hoe lief is u de dag des Heeren?

Wij zijn het zo gewoon gaan vinden dat de rustdag ontheiligd wordt door sport, vermaak en werken. Het is onze dure plicht de dag des Heeren waar te nemen zoals de Heere het Zelf ingesteld heeft in Zijn Woord.

Onze vereniging probeert landelijk de zondagsontheiliging te bestrijden en de zondagsrust te bevorderen. Voor slechts 1 euro per jaar bent u al lid. Voor meer informatie of opgeven als donateur:

***Nederlandse Vereniging tot bevordering
van de Zondagsrust en de Zondagsheiliging***

Frederik van de Paltshof 15

3911 LA Rhenen

Telefoon: 0317 614398

Fax: 0317 616044

E-mail: info@verenigingzondagsrust.nl

IBAN: NL98 INGB 0000 8786 28

Nederlandse Vereniging tot bevordering van de

ZONDAGSRUST en de **ZONDAGSHEILIGING**

gevestigd te Rhenen

Nederlandse Vereniging tot bevordering van de
Zondagsrust en de Zondagsheiliging
Fred. v.d. Paltshof 15 - 3911 LA Rhenen